

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ 09.4.2-ESFA-V-715 priemonės projekto „Bendrojo ugdymo mokytojų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų tobulinimas“

REKOMENDACIJOS DĖL ATNAUJINTŲ BENDRŲJŲ PROGRAMŲ PRITAIKYMO KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMŲ TURINTIEMS MOKINIAMS

Rekomendacijas rengė: Laima Paulauskienė, Giedrė Džiaugienė

Sutrikimo apibūdinimas: pagrindiniai požymiai ir jų raiška

Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai – tai heterogeniška sutrikimų grupė, kuriai priskiriami visos kalbos sistemos ar jos dalies sutrikimai. Asmenims būdingi tarimo, sklendaus kalbėjimo ar balso valdymo sunkumai. Šiai grupei priskiriami ir tokie sutrikimai, kai asmuo turi kalbos raiškos ir / ar kalbos suvokimo sunkumų. *Kalbos sutrikimams* priskiriami fonologiniai kalbos sutrikimai, kalbos neišsivystymas ir kalbos netekimas. *Kalbėjimo sutrikimai* skirstomi į fonetinius sutrikimus, sklendaus kalbėjimo sutrikimus, balso sutrikimus.

Ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus mokiniai dažniausiai turi kalbėjimo ir kalbos sutrikimų.

Fonetiniai sutrikimai

Fonetiniai sutrikimai – tai įvairūs garsų tarimo sutrikimai, kai girdimasis suvokimas yra pakankamai išlavėjęs. Galimi šio pogrupio sutrikimai: fonetinė artikuliacinė dislalija, dizartrija (hipotoninė, hipertininė), rinolalija (organinis hipernosinumas).

- Dislalija (šveplavimas) – garsų tarimo sutrikimas esant normaliai klausai ir normaliai periferinio kalbos aparato inervacijai.
- Dizartrija – garsų tarimo sutrikimas, sąlygojamas periferinio kalbos aparato nepakankamumo.
- Rinolalijos atveju yra sutrikęs garsų tarimas, sąlygojamas anatominių ir funkcinų periferinio kalbos aparato pakitimų. Mokiniai būdingas balso nosinumas, kartais vadinamas „šniaukrojomu“.

Mokiniai, turintys fonetinę artikuliacinę dislaliją, sunkesnės artikuliacinės struktūros garsus keičia lengvesniais (pvz.: garsą [r] keičia į [l], garsą [š] keičia į [s], garsą ž – į [z], [h] – į [ch]), kartais sudėtingesnės artikuliacijos garsai yra praleidžiami.

Gali būti kompleksinių sutrikimų (gretutiniai sutrikimai arba įvairūs sutrikimų deriniai iš nurodytų sutrikimų grupių).

Sklandaus kalbėjimo sutrikimai	<p>Iš kalbėjimo sutrikimus turinčių mokinių daugiausiai mokymosi sunkumų patiria turintys sklandaus kalbėjimo sutrikimą. Sklandaus kalbėjimo sutrikimui (mikčiojimui) būdingi garsų, skiemenų pakartojimai, garsų tęsimas, tylūs užsikirtimai, kuriuos sukelia padidėjusi artikuliacijos aparato raumenų įtampa.</p> <p>Pagrindiniai ilgai trunkančio mikčiojimo požymiai: skirtingas užsikirtimų dažnumas ir trukmė, pakitęs mokinio balsas, pakitęs kalbėjimo tempas. Dažnai stebimi antriniai (lydimieji) mikčiojimo požymiai ir emocinės reakcijos.</p>
Balso sutrikimai	<p>Kalbėjimo sutrikimams priskiriami balso sutrikimai (afonija, disfonija, fonastenija) – nuo visiško balso nebuvimo iki dalinio balso funkcijos sutrikimo, nusilpimo dėl pataloginių gerklų ar nervų sistemos pažeidimų. Šis sutrikimas pasitaiko gana retai.</p>
Fonologiniai sutrikimai	<p>Fonologiniai sutrikimai – tai garsų tarimo trūkumai, kai sutrikęs girdimasis suvokimas ar nesusiformavę garsų artikuliacijos bei foneminiai vaizdiniai. Galimi šio pogrupio sutrikimai: foneminė akustinė dislalija, foneminė artikuliacinė dislalija, dizartrijs (hipotoninė, hipertotoninė, mišri), organinis hipernosinumas.</p> <p>Fonologiniams sutrikimams būdingas ne tik netaisyklingas panašių skambančių garsų tarimas, jų painiojimas, bet ir neišlavėjęs foneminis suvokimas. <u>Foneminis suvokimas</u> – tai gebėjimas iš klausos nustatyti skirtingą garsų skambėjimą žodžiuose, pvz., duslumą ir skardumą (p-b, t-d, k-g, s-z, š-ž), ilgumą ir trumpumą (u-ū, i-y), kietumą ir minkštumą (o-io, u-iu), siaurumą ir platumą (e-ė, e-ie, o-uo) bei kitus skambėjimo skirtumus.</p> <p>Foneminio suvokimo trūkumai ypač išryškėja vaikams mokantis skaityti ir rašyti. Nesusiformavęs foneminis suvokimas gali nulemti disleksijos (skaitymo) ir disgrafijos (rašymo) sutrikimo atsiradimą.</p>
Kalbos neišsivystymas	<p>Kalbos neišsivystymas – tai nepakankamas visos kalbos sistemos susiformavimas, apimantis garsų tarimą, panašių garsų skyrimą, žodyno, kalbos gramatinio taisyklingumo bei rišliosios kalbos plėtrą. Nustatomi 3 kalbos neišsivystymo lygiai: nežymus, vidutinis, žymus.</p> <p>Esant <u>nežyminiam kalbos neišsivystymui</u> vaikų kalba dažniausiai netaisyklinga, esama panašių garsų skyrimo, garsų analizės ir sintezės žodžiuose sunkumų. Nors vaikai kalba 4–5 žodžių sakiniais, tačiau pasitaiko žodžių kaitymo bei derinimo klaidų. Šie vaikai žino ir vartoja daugiau sąvokų, tačiau raišką apsunkina nepakankamai gausus žodynas.</p> <p>Vaikai, turintys <u>vidutinį kalbos neišsivystymą</u>, netaisyklingai taria daug kalbos garsų, jiems būdingos dažnos žodžių derinimo klaidos (pvz.: du gėlė, raudona obuolys, katė – jis), žodynas siauras ir netikslus (pvz., šaukštas→valgyti). Vaikas kalba sakiniais, kuriems būdinga neįprasta žodžių tvarka. Spontaninė kalba sunkiai suprantama.</p> <p><u>Žymus kalbos neišsivystymas</u> nustatomas tais atvejais, kai vaiko kalbos raida žymiai atsilieka nuo fiziologinio amžiaus kalbos normos. Šie vaikai bendrauja garsų, garsažodžių ir pavienių prasmingų žodžių deriniais, jų kalba dažniausiai sunkiai suprantama be atpažįstamo konteksto.</p>

Kalbos netekimas	<p>Kalbos netekimas yra visiškas ar dalinis gebėjimo kalbėti ar / ir suprasti kalbą praradimas.</p> <p>Tai susiformavusios kalbos išnykimas, kuris pasireiškia dėl kalbos zonų pakenkimo galvos smegenų žievėje. Kalba gali visiškai išnykti iš karto arba palaipsniui. Tai priklauso nuo galvos smegenų pažeidimo priežasties. Esant afazijai sutrinka kalbėjimas (garsų tarimas, prozodika), kalbos supratimas, skaitymas, rašymas, skaičiavimas, gali būti kalbos padargų raumenų tonuso sutrikimų. Klausia išlieka normali.</p> <p>Vaikystėje dažniausiai pasitaiko motorinė afazija, nereta ir sensorinė afazija. Tačiau po intensyvios reabilitacijos afazijos raiška panaši į kalbos neišsivystymą.</p>
Dalyvavimo ugdymo procese galimybės (stipriosios pusės)	
Fonetiniai sutrikimai	<p>Fonetinį kalbėjimo sutrikimą turinčių mokinių foneminis suvokimas yra visavertis, todėl jų tarimo klaidos neatsispindi rašto darbuose (diktantuose). Klausydamiesi ir patys skaitydami jie puikiai supranta kūrinio turinį, geba prasmingai atsakyti į klausimus, rišliai ir nuosekliai atpasakoti.</p> <p>Mokiniai, turintys kalbėjimo sutrikimų, išsiugdo pagrindines kompetencijas kaip ir kiti tos pačios klasės mokiniai.</p> <p>Pradiniame ugdyme – sakytinės ir rašytinės kalbos gebėjimus: atidžiai klausosi, supranta, kas sakoma, klausia ir atsako į klausimus, informuoja, paaiškina, apibūdina, papasakoja, išsako savo nuomonę. Kalbėjimo sutrikimą turintys mokiniai supranta įvairaus pobūdžio grožinius tekstus, kuria rašytinius tekstus: aiškiai reiškia mintis ir jausmus, taisyklingai rašo. Mokiniai įgyja lietuvių kalbos ir kitų mokomųjų dalykų pagrindines žinias.</p>
Sklandaus kalbėjimo sutrikimai	<p>Teikiant logopedo pagalbą vaikams, kurie turi neorganinės kilmės garsų tarimo sutrikimą, jis dažnai būna pašalinamas pradiniam ugdymosi etape, tačiau pasitaiko atvejų, kai mikčiojimas išlieka pagrindinio ugdymo centre, o sudėtingesniais sklandaus kalbėjimo sutrikimo atvejais dažnai mikčiojimas gali išlikti visą vaiko ugdymosi laikotarpį.</p> <p>Mikčiojantysis mokinyss gali sėkmingai dalyvauti ugdymo procese, kol nereikia vartoti garsinės kalbos.</p>
Fonologiniai sutrikimai	<p>Mokiniai, turintys fonologinių kalbos sutrikimų, dalyvauja ugdymo procese kaip ir kiti tos pačios klasės mokiniai, nes supranta ir vykdo trumpas žodines instrukcijas, suvokia vaizdžiai pateiktą informaciją, atlieka užduotis, nereikalaujančias kalbėjimo (paremtas vaizdu), atlieka užduotis pagal konkretų pavyzdį, analogiją, naudodamiesi atramine medžiaga, dirba pagal aiškią struktūrą, nurašo tekstą be klaidų. Šiems mokiniams sudaromos sąlygos sėkmingai ugdytis, gali būti pritaikomos bendrosios programos, teikiama logopedo pagalba. Jie įgyja lietuvių kalbos ir kitų mokomųjų dalykų pagrindines žinias, išsiugdo pagrindines kompetencijas.</p>
Kalbos neišsivystymas	<p>Mokinių, turinčių kalbos neišsivystymą, ugdymosi galimybės nevienodos dėl skirtingo kalbos neišsivystymo lygio.</p> <p>Mokiniai, kuriems nustatytas <u>nežymus kalbos neišsivystymas</u>, dažniausiai ugdomi pritaikant bendrąsias programas, ugdymo metodus ir teikiant specialiąją pedagoginę pagalbą. Šie mokiniai taisyklingai ištaria nesudėtingos artikuliacijos garsus, geba atlikti nesudėtingos sandaros žodžių garsinę analizę, įvardina aplinkos daiktus, buitinius veiksmus, keletą daikto ypatybių, žino kai kurias apibendrinančias sąvokas, kaito žodžius skaičiais ir linksniais, vartoja veiksmažodžių laikus, suderina kalbos dalis, kalba išplėstiniais, nors ir trumpais sakiniais, gali rišliai pasakoti.</p>

	<p>Mokiniai, kuriems nustatytas <u>vidutinis ir žymus kalbos neišsivystymas</u>, ugdymo procese dalyvauja lanksčiai taikant bendrąsias programas ar personalizuojant ugdymo procesą, pasinaudojant mokymo priemonėmis, skirtomis įvairių ugdymo(si) poreikių turintiems mokiniams, ir teikiant kompleksinę pagalbą. Mokiniai, turintys <u>vidutinį kalbos neišsivystymą</u>, įvardina tik dažniausiai aplinkoje matomus daiktus bei paprasčiausius veiksmus, žino kai kurias apibendrinančias sąvokas (pvz.: žaislai, rūbai, gyvūnai), nurodo tik pagrindines daiktų savybes, dažniausiai – dydį ir spalvą, daro žodžių kaitymo, derinimo, valdymo klaidų, kalba trumpais sakiniais, į klausimus atsako vienu žodžiu, negeba pasakoti. Esant <u>žymiam kalbos neišsivystymui</u> vaikai taria tik kai kuriuos kalbos garsus, kartodami trumpina žodžius, iš žodžio gali likti vienas skiemuo, dažniausiai vartoja tik garsažodžius ir savos kalbos žodžius.</p>
Dalyvavimo ugdymo procese sunkumai ir individualūs ugdymosi poreikiai	
Fonetiniai sutrikimai	<p>Fonetiniai artikuliaciniai sunkumai iškyla atsakinėjant žodžiu, skaitant žodžius ir sakinius, pasakojant. Mokiniam sunku atlikti kalbėjimo ir bendravimo reikalaujančias užduotis.</p>
Sklandaus kalbėjimo sutrikimai	<p>Mokiniai ugdomi klasėje kartu su kitais mokiniams, o individualią pagalbą jiems teikia logopedas. Logopedas bendradarbiauja su mokytoju, teikia rekomendacijas, reikalingas konkrečiam mokiniui. Sklandaus kalbėjimo sutrikimo atveju mokiniui yra rekomenduojama kompleksinė pagalba (mokytojas, logopedas, psichologas ir neurologas).</p>
Fonologiniai sutrikimai	<p>Mokiniam, turintiems fonologinių sutrikimų, dėl foneminio suvokimo trūkumų kyla sunkumų mokantis skaityti ir rašyti. Labiausiai šis sutrikimas pasireiškia pradiname ugdymo etape, todėl reikalinga intensyvi logopedo pagalba. Dėl foneminio suvokimo neišsivystymo gali būti nustatyti disleksijos (skaitymo) ir disgrafijos (rašymo) sutrikimai. Sunkumai ugdymo procese kyla dėl sutrikusio fonemų atpažinimo pagal akustinius ir artikuliacinius požymius. Šiems mokiniams sunku pakartoti panašiai skambančių skiemenų eiles: ta-da-to, ši-zi-ži; nustatyti nurodytą garsą garsų eilėje, skiemenyse, žodžiuose; sugalvoti žodžių, prasidedančių nurodytu garsu, nustatyti garso vietą žodyje. Dažnai jie netiksliai taria garsus, iškraipo daugiaskiemenius žodžius, sukeičia garsus, skiemenis, juos praleidžia arba prideda nereikalingus garsus ir skiemenis, (pvz.: galakrastis (kaklaraištis), klupugalis (kupranugaris), viesafotas (šviesoforas). Mokiniam kyla sunkumų, atliekant žodžių garsinę analizę, nes negirdi balsių ir nurodo tik priebalsius (bitė – b, t); negirdi priebalsių, nurodo tik balsius (rožė – o, è); negirdi samplaikose esančių priebalsių (tvora – t, o, r, a; slyva – s, y, v, a; karvė – k, a, v, è). Taip pat jie klysta arba spėlioja atrinkdami paveikslėlius, kurių pavadinimai prasideda panašiai skambančiais garsais: p–b, t–d, k–g s–z, š–ž ir kt. (kalva – galva, šalia – žalia, buvo – puvo).</p>
Kalbos neišsivystymas	<p>Mokiniai, turintys <u>nežymų kalbos neišsivystymą</u>, dažniausiai ugdomi pritaikant bendrąsias programas, mokytojai ugdymo procese remiasi specialistų rekomendacijomis, pagalbą jiems teikia logopedas. Šiems mokiniams sunku dalyvauti ugdymo procese dėl visos kalbos sistemos nepakankamo išsivystymo.</p> <p>Šie mokiniai dažniausiai garsus taria netiksliai (vienus keičia kitais arba jų netaria), dažnai netaisyklingai taria sudėtingesnės struktūros, daugiaskiemenius žodžius, nepakankamai išlavėjęs foneminis suvokimas, neskiria arba painioja panašiai skambančius garsus, silpni žodžių garsinės analizės įgūdžiai. Mokiniai dalį daiktų, veiksmų, ypatybių vadina netiksliai, vartoja nedaug apibendrinamųjų sąvokų, žodžių, reiškiančių abstrakčius daiktus, veiksmus, daiktų ir veiksmų ypatybes, ribotas sinonimų ir antonimų kiekis. Mokinių su nežymiu kalbos neišsivystymu kalboje nemažai linksnių derinimo, kalbos dalių derinimo klaidų, netiksliai vartoja prielinksnius, pasitaiko</p>

	<p>agramatizmą. Be to jie sunkiai orientuojasi erdvėje, nenusako, kur yra daiktas (šalia namo, už namo, priešais namą ir pan.), kartais sunkiai skiria laiko sąvokas (rytoj, poryt, vakar, metų laikus ir kt.). Mokiniai negeba išsamiai ir išliu pasakoti, nepakankama savarankiškos minties raiška, o rašto darbuose pastebimos gausios raidžių sukeitimo ar praleidimo klaidos.</p> <p>Mokiniais, turintiems <u>vidutinį kalbos neišsivystymą</u>, dar sunkiau dalyvauti ugdymo procese. Jie gali būti ugdomi pritaikant bendrąsias programas, mokytojai ugdymo procese remiasi specialistų rekomendacijomis, bendradarbiauja su logopedu ir specialiuoju pedagogu, teikiama specialistų pagalba. Dalyvauti ugdymo procese sunkiau dėl dar labiau sutrikusios visos kalbos sistemos.</p> <p>Šie mokiniai netaria daugelio garsų arba juos keičia kitais, tardami žodžius, grubiai sukeičia garsus bei iškraipo žodžio skiemenų struktūrą, taip pat neskiria panašiai skambančių garsų (p–b, t–d, k–g, š–ž, s–z, š–ž). Mokiniai nežinomos žodžius bei veiksmažodžius keičia daiktų pavadinimais, nežino apibendrinančių sąvokų (pvz., indai, baldai, žvėrys), beveik nevartoja būdvardžių (išskyrus, didelis – mažas ir pan.), dažnai neskiria spalvų pavadinimų, sunkiai įsimena eilėraščius. Šių mokinių kalboje vyrauja paprasti vieno žodžio sakiniai, gausu agramatizmų, jų kalbos supratimas ribotas, spontanišė kalba sunkiai suprantama.</p> <p>Mokinių, kuriems nustatytas <u>žymus kalbos neišsivystymas</u>, ugdymas dažniausiai individualizuojamas, naudojamos mokymo priemonės, skirtos įvairių ugdymo(si) poreikių turintiems mokiniams, ir teikiama kompleksinė pagalba. Dalyvauti ugdymo procese sunkiau dėl žymiai sutrikusios vaiko kalbos raidos. Šie mokiniai ribotai supranta kalbą, patys visiškai nekalba arba norus ir mintis reiškia garsažodžiais, gestais, mimika. Jie netaria garsų arba keičia kitais, kartodami pasako tik atskiras žodžio dalis, nemėgdžioja suaugusiojo kalbos, pasyvusis žodynas gausnis už aktyvųjį.</p>
Kompetencijų įgijimo strategijos ir ugdymosi rekomendacijos	
Fonetiniai sutrikimai	<p>Kalbėjimo sutrikimą turintys mokiniai daugiausiai mokymosi sunkumų patiria lietuvių kalbos ir užsienio kalbų pamokose, tačiau sunkumų gali kilti ir mokantis kitų mokomųjų dalykų, kur reikia atsakinėti žodžiu (istorija, geografija ir kt.).</p> <p>Mokiniais, turintiems kalbėjimo sutrikimų, rekomenduojamos įvairios skaitmenines skaitymo ir rašymo mokymosi priemonės, pavyzdžiui:</p> <p>Skaitymo mokymo pratimai:</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=_mldt7BLtEg</p> <p>https://www.wordwall.net/resource/11957547/skaitmenin%20s-skaitymo-u%20beduotys</p> <p>https://www.wordwall.net/resource/12004724/%20beod%20bei%20b3-skaitymas-kai-abu-skiemenys-yra-u%20bedari</p> <p>https://www.wordwall.net/resource/12035168/triskiemeni%20b3-%20beod%20bei%20b3-skaitymas</p> <p>Teikiant pagalbą mokiniams nuotoliniu būdu, galimos trys praktikos: sinchroninis, asinchroninis ir mišrus mokymo būdas.</p>
Sklandaus kalbėjimo sutrikimai	<p>Sklandaus kalbėjimo sutrikimą turintys mokiniai daugiausiai mokymosi sunkumų patiria lietuvių kalbos ir užsienio kalbų pamokose, tačiau sunkumų gali kilti ir mokantis kitų mokomųjų dalykų, kur reikia atsakinėti žodžiu (istorija, geografija ir kt.).</p> <p>Mokinį ugdančiam mokytojui, jei mokykloje nėra logopedo, rekomenduojama taikyti įvairius pagalbos būdus.</p> <p>Vienas iš būdų sumažinti mikčiojimą – sakyti žodžius ir juos rašyti kartu.</p> <p>Jei užsikertama žodžio pradžioje, tikslinga patęsti pirmą žodžio garsą rašant.</p> <p>Jei užsikertama žodžio viduryje, nejučiomis padėkite mokiniui kartu pasakyti žodį.</p>

	<p>Pasakoti mokykite pagal iš anksto pasiruoštą planą, klausimus pateikite aiškiai ir nuosekliai.</p> <p>Leiskite mokiniui pirma pasakyti tyliai, o paskui garsiai, jei jam taip lengviau.</p> <p>Mikčiojimą dažnai išprovokuoja nuovargis, per didelis mokymosi krūvis, todėl ribokite užduočių kiekį.</p> <p>Labai svarbu iki pabaigos išklausti mikčiojantį, jo neskubinti.</p> <p>Ritminga kalba su judesiais lengvina mikčiojimą, todėl nestabdykite mokinio gestikuliacijos, o esant galimybei skatinkite parodyti kūno judesiais.</p> <p>Mikčiojantis mokiniys dainuodamas nemikčioja, todėl skatinkite jį šiais veiklais.</p> <p>Dirbant grupinį darbą, sklandaus kalbėjimo sutrikimą turinčių mokinių nereikalaukite kurti dialogų, pasisakymų, o geriau skirkite kitą užduotį – pvz., jis galėtų iliustruoti užduotį piešiniu, schema ar diagrama, t.y. atlikti užduotį, nereikalaujančią kalbėjimo.</p> <p>Tikslinga leisti kalbėti pagal iš anksto paruoštą pasakojimo planą, pasitelkiant vaizdines priemones, paveikslėlius.</p> <p>Jei mokiniui sunku sklandžiai pasakoti, rekomenduojame ne pasakoti, o atsakinėti į klausimus.</p> <p>Jei yra galimybė, kalbėjimą pakeiskite atsakinėjimu raštu.</p> <p>Kartais kalbėjimo ir kalbos sutrikimą turintiems mokiniams sunku išmokyti skaityti ir rašyti, todėl gali būti naudojami ne tik įprastiniai, bet ir alternatyvūs mokymo būdai.</p> <p>Multisensorinis mokymosi būdas (kuo daugiau sensorinių pojūčių vienu metu – rega, klausa, lytėjimas).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vienu metu mokytojas rodo raidę, taria ją atitinkantį garsą, apveda raidę pirštu. Mokinys stebi mokytojos rankos judesį užrašant raidę, pats taria garsą, rašo raidę ore ar sąsiuvinyje. <p>Visuminis mokymosi būdas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mokinys klausosi kitų mokinių ar mokytojo skaitymo, stebimos iliustracijos; • kol vaikas dar negeba savarankiškai užrašyti, mokytojas ar tėvai užrašo jo išsakytas mintis, o mokinys gali nupiešti pasakojimo iliustraciją; • skaitoma ir pagal iliustracijas orientuojantis, apie ką šis tekstas, bandoma nuspėti pasakojimo pabaigą; • rašoma, dėlioiant arba remiantis pateiktomis sakinių, žodžių, skiemenų kortelėmis, tekstą nurašant nuo jų, t. y. einant nuo visuminio prie atskiros. <p>Kontekstinis mokymosi būdas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • skaitant pratinamasi tikėtis tam tikro žodžio, minties, orientuotis pagal tai, apie ką buvo kalbama, kuo domimasi, kur tai vyko, t. y. pagal komunikacinę situaciją; • mokinys geriau suvokia mintį, kai pateikiamos iliustracijos, pagalbiniai simboliniai ženklai; • pratinamasi nujauti sakinio struktūrą, jo pabaigą, žodžio galūnę, remiantis šnekamosios kalbos analogija. <p>Vizualinis mokymosi būdas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • skaitoma, tapatinant naujoje situacijoje sutinkamus žodžius ir sakinius su jau žinomais, esančiais sakinių kortelėse, vaiko žodynėliuose, raidynuose. <p>Verbalinis mokymosi būdas:</p>
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • mokinys klausosi mokytojo ar draugo skaitomo teksto ir seka intonaciją, pauzes, bando suvokti ir pasakyti, kiek atskirų minčių jie išsakė; • bendrai kuriamos istorijos, kiekvienam mokiniui pridedant po vieną mintį ar frazę; • žaidžiami žodžių žaidimai, įvairiai vartojami garsažodžiai, sakomi vienu garsu besiskiriantys žodžiai ir nusakoma jų reikšmė, kuriami vis nauji prasmingi žodžiai, prie jų pridedant po vieną garsą ar skiemenį; • raidėms sugalvojami smagūs pavadinimai, pvz.: A – stogelis, H – kopėtėlės ir pan. <p>Daugumos sklandaus kalbėjimo sutrikimą turinčių mokinių kalba tampa sklandesnė sulėtinus kalbėjimo tempą, skiemenuojant, atliekant ritmiškus judesius rankomis, kalbant rašymo metu, pasakojant pagal vaizdinę medžiagą, girdint pašalinį triukšmą, taikant uždelsto girdimojo ryšio priemones.</p> <p>Mikčiojančių mokinių ugdantiems pedagogams ir tėvams rekomenduojama susipažinti su skaitmenine atmintine: https://www.sc.joniskis.lm.lt/images/naujienu/A-MIKCIOJU.jpg</p>
Fonologiniai sutrikimai	<p>Jei mokykloje nėra logopedo, mokytojas gali naudoti šią garsų tarimo mokymo(si) strategiją: mokoma(si) garso akustinės išraiškos atpažinimo, kurį lydi tradicinis garso tarimo mokymas skirtingais lygmenimis (izoliuoto garso, garso tarimo skiemenyje, žodyje, sakinyje).</p> <p>Fonologinio suvokimo strategija: fonemų požymių bei žodžio skiemenų nustatymo įgūdžių formavimas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mintyse atpažinti bet kurį skiemenį, nepriklausomai nuo skiemens padėties ar tipo, tiek nesudėtingos sandaros žodžiuose, tiek sudurtiniuose žodžiuose. Tai formuoja kalbos apdorojimo įgūdžius: atpažinimą, išsaugojimą ir girdėto bei įsiminto žodžio fonologinės struktūros išlaikymą, taip pat išgirstų sekų programavimą; • klasifikuoti išgirstus žodžius, kuriuose yra viena ar kelios panašios fonemos. Šių fonemų painiojimas sąlygoja rašymo sutrikimui būdingas klaidas. Procesas apima izoliuotų žodžio fonemų garsų sekoje nustatymą, jų palyginimą ir atpažinimą bei priskyrimą atitinkamai kategorijai. <p>Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams labiausiai tinkamos užduotys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • atpažinti vienodus garsažodžius, žodžius, frazes pagal aukštumą, balso tembrą ir jėgą; • raidėmis pažymėti išgirstus garsus; • išskaidyti žodį skiemenimis ir suskaičiuoti žodžio skiemenis; išskaidyti žodį į jį sudarančius garsus, suskaičiuoti žodžio garsus; • užrašyti išgirstus žodžius, kuriuose kyla rašybos sunkumų; • sujungti skiemenis į žodį bei garsus į žodį; • perskaityti raides ir užrašytus žodžius. <p>Panašių garsų skyrimo (diferencijavimo) strategija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • skirti panašios garsinės sudėties žodžius; • diferencijuoti fonemas, skiemenis ir žodžius; • atpažinti besirimuojančius žodžius arba pasakyti su nurodytuoju besirimuojantį žodį; • nustatyti, ar žodžiai prasideda / baigiasi tuo pačiu, ar kitu garsu;

- pasakyti žodį be tam tikro skiemens arba pakeisti jį kitu skiemeniu; pasakyti žodį be tam tikro garso arba pakeisti jį kitu garsu.

Rašymo proceso automatizavimo strategija:

- užrašyti neegzistuojančius žodžius ir panaudoti „neginčijamą žodyną“. Neegzistuojančių žodžių rašymas gali pasitarnauti kaip priemonė, leidžianti vertinti ir atpažinti, kokiais pažintiniais procesais vadovaujasi vaikas, kai rašo. „Neginčytino žodyno“ veikla naudojama siekiant dviejų tikslų: mažiau svarbu stiprinti mechaninį išmokimą ar praplėsti žodyną, bet reikšminga formuoti rašymo sąmoningumą bei aktyvinti savikontrolę.

Kompensacinės strategijos:

- naudoti įvairias žiniasklaidos priemones, tiek perteikiant medžiagą, tiek skiriant namų darbų užduotis, kad mokiniai galėtų surasti informaciją bei pademonstruoti mokymosi rezultatus;
- naudoti vaizdines priemones (kilnojamasis raidynas, skaičiavimui skirtos juostelės, reljefiniai žemėlapiai, maketai, geometrines figūras ir pan.);
- suskirstyti veiklas pagal jų sunkumą ir daugiau dėmesio skirti pirmą kartą pristatomi naujai informacijai;
- užduotį suskaidyti mažais žingsniais, kad mokiniai galėtų geriau susikaupti ir teisingai atliktų paskirtas veiklas;
- atsižvelgiant į šių mokinių lėtą rašymo tempą, lyginant su bendraamžiais, jiems nereikėtų užsirašyti to, kas sakoma; vengiant nebūtinų sakinių, siūlyti pasirengti grafines schemas ar abstrakčius planus, jei reikia, užduotims atlikti galima skirti papildomo laiko;
- įsitikinti, ar darbo nepradedantis mokinys supranta užduotį ir veiklą;
- naudoti kompensacines strategijas suteikiant vizualų ir girdimąjį jo pastiprinimą;
- taikyti vizualias strategijas, kurios padėtų išmokyti rašybos taisyklių; vyresniems nei 8 metų amžiaus vaikams, kurie dažnai klysta, geriau pasiūlyti kompensacines priemones, pvz., leisti jiems naudoti programinę įrangą, ištaisančią rašymo darbus;
- leisti pristatyti atliktus darbus alternatyviais rašytiniam tekstui būdais (kompiuteriu parengtas pristatymas, garso įrašas, filmuota medžiaga ir pan.).

Galima naudotis šiais interaktyviais mokomaisiais žaidimais ir užduotimis.

<https://www.lietutis.lt/zaidimas-lietutis.php> Žaidimas „Lietutis“ yra sukurtas lietuviškos klaviatūros įgūdžiams treniruoti ir lietuviškų žodžių žodynui turtinti. Šis lavinantis žaidimas tinka mokiniams, kurie tik pradeda rašyti, spausdinti tekstą lietuvių kalba.

<https://gudrutisdutis.lt/lt/zaidimai> Gudrutis [HYPERLINK "https://www.emokykla.lt/bendrasis/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/65"](https://www.emokykla.lt/bendrasis/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/65) Dutis [HYPERLINK "https://www.emokykla.lt/bendrasis/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/65"](https://www.emokykla.lt/bendrasis/skaitmenines-mokymo-priemones/priemones/priemone/65) – tai įvairūs lietuvių kalbos žaidimai, skirti pradinių klasių mokiniams.

<https://www.emokykla.lt/upload/electronic> [HYPERLINK](https://www.emokykla.lt/upload/electronic_resources/Zodziu_Zaidimai_vart_zinynas.pdf)

["https://www.emokykla.lt/upload/electronic_resources/Zodziu_Zaidimai_vart_zinynas.pdf"](https://www.emokykla.lt/upload/electronic_resources/Zodziu_Zaidimai_vart_zinynas.pdf) [resources/Zodziu_Zaidimai_vart_zinynas.pdf](https://www.emokykla.lt/upload/electronic_resources/Zodziu_Zaidimai_vart_zinynas.pdf) Žodžių žaidimai – interaktyvi programa, skirta pradinio mokyklinio vaikų kalbos ir kalbėjimo gebėjimams bei įgūdžiams ugdyti.

<https://ziburelis.lt/nemokamai/rask-zodi/zaisti>

	<p>https://ziburelis.lt/nemokamai/mokykis-tarti-zodzius/zaisti</p> <p>https://ziburelis.lt/programeles Tai lietuviškos mokomosios programėlės, skirtos pradiniam ugdymui mokytis pažinti raides, lavinti skaitymo įgūdžius, mokytis skirti akustiškai panašias raides.</p> <p>http://www.frepy.eu/ Skirta mokytis raides, skiemenis, žodžių, sakinių, teksto suvokimui.</p> <p>http://kristianaweebly.weebly.com/ Įvairios ugdymo(si) priemonės.</p>
Kalbos neišsivystymas	<p>Mokiniai, kurių <u>kalbos neišsivystymas nežymus</u>, dėl sutrikusios visos kalbos sistemos patiria mokymosi sunkumų ne tik lietuvių kalbos pamokose, bet ir mokydami daugelio kitų mokomųjų dalykų, todėl būtina plėtoti visas kalbos sritis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kryptingai plėsti aktyvųjų ir pasyvųjų žodyną, paaiškinti neaiškius, vaikui nežinomus žodžius, o kad geriau įsimintų, parodyti daiktus paveikslėlyje, įvardinti daiktų požymius, jų paskirtį, mokytis daiktą priskirti tam tikrai kategorijai (medis, žaislas, daržovė ir pan.); • skatinti kalbėti pilnais sakiniais, siekiant tarpusavyje derinti žodžius, pasakyti juos tinkamu linksniu, tiksliau taikyti gramatikos taisykles natūraliomis aplinkybėmis (pvz., atkreipti dėmesį į prielinksnių vartojimą praktinėse situacijose, mokytis pasakoti trumpas pasakėles: iš pradžių padedant klausimais, o vėliau pačiam bandant atpasakoti neilgą pasakojimą); • mokytis penkiais–šešiais rišliais sakiniais apibūdinti daiktus, gyvūnus, nurodyti panašumus ar skirtumus tarp jų ir t.t., mokytis lyginti, grupuoti, apibendrinti; • skatinti išreikšti mintis žodžiais, aptarti knygų iliustracijas, skaityti pasakas, mokytis dainelių ar trumpų eilėraščių, skatinti kurti nuoseklų siužetą, plėtoti kūrybiškumą. <p>Dar daugiau mokymosi sunkumų patiria mokiniai, kurių <u>kalbos neišsivystymas vidutinis ir žymus</u>. Todėl ugdant šiuos mokinius būtina pateikti trumpas ir aiškas instrukcijas arba įsitikinti, kad mokiniai suprato ilgus aiškinimus, žodinę informaciją rekomenduojama pateikti kartu su paveikslėliais, nuotraukomis, demonstruoti natūralius pavyzdžius, taip mokiniai geriau sutelks dėmesį, supras ir įsimins, ko mokosi. Siūlyti žaisti lavinamuosius žaidimus.</p> <p>Ugdant mokinius, turinčius kalbos neišsivystymą, galima naudotis šiais interaktyviais mokomaisiais žaidimais ir užduotimis:</p> <p>http://lietuvu1-4.mkp.emokykla.lt/ „MOKAUSI LIETUVIŲ KALBOS“ – tai skaitmeninė specialioji mokymo priemonė 2014, skiriama 1–4 klasių mokiniams, turintiems lietuvių kalbos mokymosi sunkumų.</p> <p>https://www.ismanimokykla.lt/lt/skaitmenines-itraukiojo-ugdymo-priemones Tai skaitmeninių išteklių rinkinys "EduSensus", skirtas mokymosi sunkumų ir raidos sutrikimų turinčių vaikų ugdymui.</p>
Ugdymosi pasiekimų vertinimo ypatumai (slenkstinis, patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis)	
Kalbėjimo sutrikimai	<p>Kalbėjimo sutrikimus turinčių mokinių žinios gali būti nuo slenkstinio lygio iki aukštesniojo pasiekimų lygio. Sklandaus kalbėjimo sutrikimą turintiems mokiniams tikslinga atsakinėjimui žodžiu skirti daugiau laiko. Dalyvaujant pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinime ir laikant brandos egzaminus sklandaus kalbėjimo sutrikimą turintiems mokiniams numatyta kalbėjimo užduoties atlikimo laiką pratęsti iki 100% , o dizartrijos sutrikimo atveju - iki 25% .</p>

Fonologiniai sutrikimai	<p>Mokiniai, turintys fonologinių sutrikimų, daugiausiai mokymosi sunkumų patiria lietuvių kalbos ir užsienio kalbų pamokose. Šių mokinių žinios gali būti slenkstinio, patenkinamo, pagrindinio bei aukštesniojo pasiekimų lygio. Dažniausiai fonologiniai sutrikimai vyresnio mokyklinio amžiaus mokiniams keičiasi į specifinius mokymosi sutrikimus (skaitymo, rašymo). Todėl ugdymo procese pritaikant užduotis šiems mokiniams užduočių atlikimo laikas gali būti pratęsiamas iki 25%, skaičiuojant nuo užduoties atlikimo pradžios, o vertinant mokinio rašto darbus, klaidomis nelaikomas akustiškai panašias fonemas žyminčių raidžių painiojimas.</p> <p>Vertinant rašto darbus svarbu: individualiai su mokiniu išanalizuoti dažniausiai pasitaikančias specifines rašymo klaidas; klaidas nurodyti tinkamu būdu, vengti raudono rašiklio, naudoti žalios spalvos pieštuką ar rašiklį; grupuoti specifines klaidas pagal jų pobūdį ir to paties pobūdžio klaidas skaičiuoti kaip vieną.</p> <p>Rašto užduotis suskirstyti mažais žingsneliais, teikti grįžtamąjį ryšį apie kiekvieną atliktą užduotį, kuo dažniau vertinti bei leisti mokiniui pačiam įsivertinti (antspaudu, lipdukais ar pan.) atliktas užduotis.</p> <p>Svarbu vertinti ne tik vaiko pasiekimus, bet ir pastangas.</p>
Kalbos neišsivystymas	<p>Mokiniai dėl kalbos neišsivystymo mokymosi sunkumų patiria ne tik lietuvių kalbos pamokose, bet ir mokydami matematikos, visuomeninių ir gamtamokslinių dalykų. Šių mokinių žinios gali būti slenkstinio, patenkinamo, pagrindinio pasiekimų lygio. Dažniausiai kalbos neišsivystymas gali tapti specifinių mokymosi sutrikimų (skaitymo, rašymo, matematikos) ar bendrųjų mokymosi sutrikimų priežastimi. Lietuvių kalbos ir literatūros pamokose gali būti pritaikoma užduočių atlikimo forma: trumpinami tekstai teksto suvokimo užduotyse (ne daugiau kaip trečdaliu), adaptuojami sutrumpintų tekstų klausimai, teksto kūrimo užduotyse pateikiama įvestis ir (ar) planas ir (ar) nukreipiamieji klausimai, mažinama kuriamo teksto apimtis. Prireikus užduočių atlikimo laikas pamokoje gali būti pratęsiamas iki 25%. Vertinant mokinio rašto darbus trūkumais nelaikomi akustiškai panašias fonemas žyminčių raidžių painiojimas bei vertinamo teksto apimtis.</p> <p>Vertinant šių mokinių ugdymosi pasiekimus pamokoje taip pat rekomenduojama:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nereikalausti kalbėti sudėtingais sakiniais, ilgai bei daug pasakoti. Užduotys skiriamos atsižvelgiant į mokinio gebėjimus (nereikalausti kalbėti taip, kaip mokinys negali dėl savo sutrikimo, ar tokia intonacija, kurios jis negeba perteikti). Jeigu matoma, kad net padėdamas mokinys negeba atsakyti į klausimą, nereikalausti teisingo atsakymo. Skaitant iškart išsiaiškinami nežinomi žodžiai, sinonimai arba įvardijami galimi variantai (pvz., jei tekste minimas drugelis, kiškis, galima paklausti ar pasakyti, kad jie dar vadinami plaštaka, zuikiu). • Leisti kalbėti pagal iš anksto sudarytą planą, schemą, naudojant vaizdines priemones, paveikslėlius. Nereikalausti argumentuoti, pagrįsti savo nuomonės, jei mokinys negali to padaryti. Nereikalausti paaiškinti išgirstų žodžių, frazių, posakių perkeltinės prasmės. Nežinomi, sunkesni žodžiai paaiškinami vaizdžiai, parodant paveikslėlius, nuotraukas, susiejami su asmenine mokinio patirtimi ar pan. • Jei mokiniui sunku pasakoti, pasakojimas keičiamas atsakinėjimu į klausimus. Vengiama klausimų, į kuriuos atsakyti sudėtinga, skiriama daugiau laiko atsakymui. Neišsamų, nenuoseklų, bet iš esmės teisingą atsakymą reikia vertinti teigiamai. Nereikalaujama apibendrinti, įvertinti išgirsto teksto, jei dėl sutrikimo mokinys negali to padaryti.

	<ul style="list-style-type: none"> Susieti naują informaciją su turimomis žiniomis, pvz., paraginti mokinius aptarti tai, ką jie jau žino konkrečia tema, skatinti pokalbius, kai jų turinys pagrįstas mokinio pomėgiais ar jam rūpimais dalykais. Kuo daugiau kalbėtis su vaiku: aptarti, ką mato, patyrė, ką jaučia. Pokalbio metu stengtis taip užduoti klausimą, kad mokinys į jį atsakytų teisingai, t. y., kad kuo dažniau patirtų sėkmę. Rašto užduotis suskirstyti mažais žingsneliais, teikiamas grįžtamasis ryšys apie kiekvieną atliktą užduotį, kuo dažniau vertinama, leidžiama atliktas užduotis įsivertinti pačiam (antspaudu, lipduku ar pan.). Rašto darbus leidžiama rašyti iš anksto paruošiose formose (jose turi būti struktūruotai pateiktos tam tikros dalys, pateikiami klausimai, į kuriuos atsakydamas mokinys galėtų tinkamai atlikti užduotį). Nereikalaujama rašyti sudėtingos konstrukcijos sakinių, vartoti vaizdingų posakių, frazeologizmų, sinonimų, perkeltinės prasmės žodžių. Atliekant rašto užduotis, leidžiama remtis pagalbine medžiaga (raidynu, taisyklėmis, plakatais ir pan.). Mažinant rašto darbų apimtį, paprastinti darbų reikalavimus. Kai kuriuos rašto darbus leidžiama atsiskaityti žodžiu. Kai kurias užduotis keisti taip, kad nereiktų daug rašyti, o atlikti testo būdu ar iš anksto pateikta forma (pvz., parinkti teisingą atsakymą, atrenkant iš keleto duotų atsakymų). Leisti rašant tarti žodžius garsiau arba pašnibždomis. Akustiškai panašias fonemas žyminčių raidžių painiojimo klaidas skaičiuoti kaip vieną klaidą. Optiškai panašių raidžių keitimas, raidžių skiemenyje sukeitimas vietomis, praleidimo klaidos neįskaičiuojamos į bendrą vertinimą, jos fiksuojamos atskirai, žymimos kita spalva. Kai kuriais atvejais nereikalaujama dailaus rašto, nevertinama pažymiais netinkama rašymo maniera, vertinama tik esmė. Gramatikos taisyklėms įsisavinti, rašto darbų rašymo įgūdžiams lavinti pasinaudojama mokymo priemonėmis, kurių informacija paprasta, neperkrauta, struktūruota, pateikta kartu su taisyklėmis, klausimais; leidžiama mokiniams rašto darbus atlikti naudojantis kompiuteriu, taip pat rekomenduojama leisti namų darbų užduotis (ypač pasakojimus) įrašyti ir pateikti mokytojiui.
Kalbos netekimas	Kalbos netekimo (afazija) atveju mokiniams gali būti pratęsiamas užduočių atlikimo laikas iki 50%. Taip pat gali būti taikomi aukščiau paminėti užduočių pritaikymo bei vertinimo būdai, atsižvelgiant į individualius vaiko gebėjimus ir poreikius.
<p>Bendradarbiavimas su mokyklos vaiko gerovės komisija (VGK), švietimo pagalbos specialistais, tėvais (globėjais, rūpintojais).</p> <p>Kalbėjimo ir kalbos sutrikimus turinčius mokinius ugdantys mokytojai, švietimo pagalbos specialistai ir tėvai (globėjai, rūpintojai) aptaria ir mokinio individualiame ugdymo ir / ar pagalbos mokiniui plane nurodo konkrečius ugdymo tikslus, uždavinius ir pagalbos turinį bei trukmę. Jei klasėje yra sklandaus kalbėjimo sutrikimą turintis mokinys, VGK posėdyje kartu su mokinio tėvais (globėjais, rūpintojais) aptariama, kaip padėti mokiniui, ir supažindinama su rekomendacijomis. Labai svarbu: 1) Supažindinti kitus mokinius su mikčiojimu; 2) Sumažinti klasėje emocinę įtampą; 3) Skatinti mikčiojančių mokinių dalyvavimą neformalioje ugdymojoje veikloje; 4) Numatyti pagalbą mokiniui sunkesnėse kalbinėse situacijose.</p> <p>Su mikčiojančiuoju dirbama komandoje, kurią sudaro logopedas, psichologas, klasės mokytojas / mokytojai ir tėvai (globėjai, rūpintojai). Tikslingos vaikų neurologo konsultacijos. Pagalbos mokiniui plane svarbu apibrėžti konkrečius veiklos tikslus bei uždavinius ir kiekvieno komandos nario atsakomybę.</p>	

Praktiniai pavyzdžiai: Prozos tekstų skaitymas: Skaitant prozą, nurodomas pauzių išlaikymas sakiniuose. Vienas brūkšnis – tai trumpa pauzė, du brūkšniai – tai pauzė, kai įterpiame ir mintyse tariame – *vienas, du*.

Pavyzdys:

„Miškas buvo gražus ir geras/, bet gūdokas//. Vos tik atbėgo pulkelis vaikų/ – berniukų ir mergaičių/, jis pralinksmėjo/, atsigavo/, suaidėjo/, subildėjo//. Miškas prajuko/, ėmė kvatoti/, dainuoti, siausti/, žaisti su vaikais//. O vaikai žaidė kartu su mišku//. Kaip mat susibičiuliavo/, rado bendrą dainą/, bendrą aidą/, bendrą juoką//. Miškas atvėrė jam širdį/, savo pasakas sekė/, uogomis ir zuikio kopūstais vaišino//. Kai iki soties prisiuogavo/, prisidainavo/, prisilakstė/, prisišvilpavo/, pavargo kojos//. Kai pavargo kojos/, vaikai užsimanė valgyti//. Kai užsimanė valgyti/, susėdo laukymėje/, sukrovė žolę/, ką turėjo//. Kas gulė/, kas sėdo/, kas klaupė/– prasidėjo pietūs//. Kokie gražūs ir geri vaikai//. Pavalgė, pailsėjo/, dar pabėgiojo/ – saulė linksta vakarop/, metas namo į miestą//. Suūkštavo traukinys/, reikia skubėti//. Susirinko mantą/, net laikraščių skiautes/ – nevalia teršti miško//.“ (A.Žukauskas)

Eilėraščių skaitymas: Priebalsius tariame lengvai be spaudimo, o balsius – aiškiai, garsiai, plačiai.

Pavyzdys:

Senelis eina pamažu/,
Senelis kalba – man gražu//.
Kalba kalbelė prakilni/,
Žodelių muzika švelni//.
Nešauks, nerėks balsu žvarbiu/,
Senelį myliu ir gerbiu//.
M. Vainilaitis

Pagalbos mokiniui plano sudarymo pavyzdys:

SUDERINTA
Vaiko gerovės komisijos posėdyje
.... m. ... mėn. d.
protokolo Nr.

PAGALBOS MOKINIUI PLANAS ... m. m. (PAVYZDYS)

Vaiko vardas, pavardė, amžius	Vardenis, pavardenis, 7 m.
Sudarymo laikotarpis	... m. m. (pusmetis, mokslo metai, kt.)

Vaiko gebėjimai	Artikuliacijos aparatas išsivystęs. Geba atlikti artikuliacinę mankštą, kalbos tempas – vidutinis, toninė klausa be pakitimų. Taisyklingai taria balsius, lūpinius garsus, kitus lengvesnės artikuliacijos garsus. Aktyvusis žodynas vidutinio gausumo, žino aplinkos daiktų, veiksmų, gyvūnų, daržovių, vaisių, pavadinimus. Kalboje vartoja vaizdingus būdvardžius, veiksmažodžius,rieveksmius. Supranta siužetinio paveikslėlio ar paveikslėlių serijos prasmę, geba prasmingai atsakyti į pateiktus klausimus. Aktyvusis žodynas vidutinio gausumo. Dviejų – keturių žodžių sakiniai taisyklingi (žodžių derinimo ir valdymo klaidų nėra). Geba papasakoti pagal paveikslėlį ar paveikslėlių seriją vientisiniais išplėstiniais sakiniais.
Vaiko sunkumai	Paviršutinis kalbinis kvėpavimas. Pasitaiko nežymūs tikai. Artikuliuojant žodžius, galima didesnė artikuliacijos padargų įtampa. Tardamas žodžius, pakartoja pirmą garsą ar skiemenį (dažniausiai sakinio pradžioje). Nepakankamai išlavėjusi foneminė klausa (painioja panašios garsinės sudėties žodžius, neišskiria garso tarp garsų, nediferencijuoja akustiškai panašių garsų), klysta pakartodamas sudėtingesnės garsinės struktūros žodžius. Netaisyklingai artikuliuoja š, ž, č, dž garsus. Gydytojo neurologo konsultacijos išvada: F95.8 (pridedama).
PPT/VGK vertinimo/suderinimo išvada apie specialiųjų ugdymosi poreikių grupę.	Kalbėjimo ir kalbos sutrikimas (sklandaus kalbėjimo sutrikimas), fonologinis sutrikimas (foneminė artikuliacinė dislalija).
Kita problema	Nepakankami savireguliacijos įgūdžiai kontroliuojant kalbėjimo greitį ir motyvaciją, kai atliekama mažiau patinkanti veikla.
Ugdymo(si) tikslai	Teikti logopedo pagalbą du kartus per savaitę. Plėtoti komunikavimo kompetenciją. Teikti psichologo konsultacijas.

Pagalbos mokiniui plano koordinatorius Vaiko gerovės komisijos pirmininkas (vardenis, pavardenis)

Sritis, kurioje kyla sunkumų	Uždaviniai	Pagalbos teikimo strategija (apibūdinimas)	Kas teiks pagalbą	Tėvų (globėjų / rūpintojų) vaidmuo	Poveikio rezultatas
Pažinimo kompetencija	Plėtojamos kalbos žinios, stiprinami kalbos vartojimo praktikos įgūdžiai. Ugdoma sakytinė ir rašytinė kalba. Mokinys ugdomas pagal atnaujintas pradinio ugdymo bendrąsias programas.	Bendradarbiauja su mokyklos VGK, mokyklos logopedu, naudojasi logopedo ir psichologo parengtomis rekomendacijomis darbui su kalbėjimo ir kalbos	Mokytojas	Domisi sūnaus mokymosi pažanga. Prireikus suteikia pagalbą. Bendradarbiauja su klasės mokytoja.	

			sutrikimą turinčiu mokiniu.			
Komunikavimo kompetencija	1. Lavinama artikuliacijos aparato motorika, atliekant tikslingus parengiamuosius mokomo garso pratimus. 2. Mokoma taisyklingo kalbinio kvėpavimo, atliekamos sklandaus kalbėjimo korekcijos užduotys. 3. Mokoma taisyklingai artikuliuoti garsus š, ž, č, dž . 4. Išmokti garsai įtvirtinami skiemenyse, žodžiuose, sakiniuose. 5. Lavinamas foneminis suvokimas bei žodžių garsinės analizės ir sintezės įgūdžiai.	Logopedo pagalba teikiama 2 kartus per savaitę. Ugdymosi dinamika vertinama švietimo įstaigos Vaiko gerovės komisijoje. Rekomenduota vaikų neurologo konsultacija, psichologo konsultacijos.	Logopedas	1. Palaiko ryšį su ugdymo įstaiga, logopedu, psichologu. 2. Įtvirtina ugdymo įstaigos indėlį (padeda atlikti namie logopedo skirtas užduotis).		
Socialinė emocinė kompetencija	1. Ugdomas emocinis savęs suvokimas atpažįstant ir išreiškiant savo jausmus ir emocijas. 2. Lavinami aktyviosios refleksijos įgūdžiai pastebint savo sėkmes ir nesėkmes. 3. Formuojami savikontrolės įgūdžiai verbalinės minčių ir emocijų raiškos kontekste.	Psichologo konsultacija teikiama kartą per savaitę (taikoma žaidimo, dailės, pavyzdinio mokymo terapijos, savikontrolės ir atsipalaidavimo technikos).	Psichologas	Bendradarbiauja su psichologu dėl vaiko socialinės – emocinės kompetencijos ugdymo galimybių namuose ir pažangos vertinimo.		

Poveikio rezultatų vertinimas: 1 – padaryta pažanga, 0 – nepadaryta pažanga

Planą parengė: logopedė - , psichologė - , klasės mokytoja -

(mokytojo, švietimo pagalbos specialisto vardas, pavardė, parašas)

Tėvai (globėjai, rūpintojai) _____

(Vardas, pavardė, parašas)

Literatūra ir šaltiniai:

Fonetiniai sutrikimai:

A. Fiurst, L. Paulauskienė, L. Angilovienė. Klausau, girdžiu, tariu, rašau. Šiauliai: Lucilijus, 2015.

A. Fiurst, L. Paulauskienė. Žodžių lietus. Šiauliai: Lucilijus, 2016.

A. Fiurst, L. Paulauskienė. Ridenk kamuoliuką, pavadink paveiksluką. Šiauliai: Lucilijus, 2019.

A. Fiurst, L. Paulauskienė. Išgirk, ištark, surask. Šiauliai: Lucilijus, 2020.

A. Andrianova. Įsimink ir kalbėk. Šiauliai: Lucilijus, 2020.

Sklandaus kalbėjimo sutrikimai:

R. Ivoškuvienė, V. Makauskienė. Sklandaus kalbėjimo sutrikimai: teorija ir praktika. Šiauliai. 2019.

R. Ivoškuvienė, V. Makauskienė. Tėvų ir vaiko interakcijos programa mikčiojimui įveikti. 2020.

V. Makauskienė, R. Ivoškuvienė. Logopedinė pagalba mikčiojantiems mokiniams. Kaunas: Vitae Litera, 2019.

N. Žutautienė. Padėkime mikčiojančiam vaikui. Kaunas: Vitae Litera, 2013.

Fonologiniai sutrikimai:

L. Liutvinienė. Užduotys būsimam pirmokui. Vilnius: Presvika, 2021

A. Kairienė, J. Lymantienė. Draugaukime su garsais Z S C Dz. Šiauliai: Lucilijus, 2016.

A. Kairienė, J. Lymantienė. Draugaukime su garsais Š Ž Č Dž. Šiauliai: Lucilijus, 2016.

A. Kairienė, J. Lymantienė. Draugaukime su garsais R ir L, K ir G, T ir D, P ir B, Ė ir IE, O ir UO. Šiauliai: Lucilijus, 2017.

I. Ruželienė. Mokausi skirti garsus. Vilni: Presvika, 2014.

A. Andrianova. Močiute, seneli, pažaiskim raidelėm. Šiauliai: Lucilijus, 2018.

A. Kvičiuvienė. Gal girdėjai, gal matei: i ir y, u ir ū. Šiauliai: Lucilijus, 2014.

J. Džiuvienė. Garsų diferencijavimo užduotys, formuojant kalbos gramatinę sandarą. Šiauliai: Lucilijus, 2012.

R. Gedutienė. Disleksijos archipelagas. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2018.

R. Gedutienė. Disleksija – nuo įvertinimo iki įveikos. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2018.

Kalbos neišsivystymas:

R. Choromskienė, D. Šukienė. Žaidimai su paveikslėliais. Šiauliai: Šiaulių kalbos korekcijos centras, 2015.

A. Andrianova. Žaisk ir kalbėk. Šiauliai: Lucilijus, 2016.

I. Greviškienė. Kalbos ugdymo pratybos 5 klasei I ir II dalis. Šiauliai: Lucilijus, 2014.

A. Bitienė, R. Markauskienė, J. Uljanovienė. Užduotys būdvardžio linksniams įtvirtinti. Vilnius: Žuvėdra, 2008.

R. Markauskienė, J. Uljanovienė. Užduotys veiksmažodžių vartojimui įtvirtinti. Vilnius: Agnus Dei, 2008.

J. Lemberdienė, R. Toleikienė. Žodžių karalystė. Vilnius: Žuvėdra, 2009.

R. Markauskienė, J. Uljanovienė. Užduotys skaitvardžių vartojimui įtvirtinti. Vilnius: Homo liber, 2010.

